

Nastanek množičnih občil

Leta 1865 je novica o atentatu na ameriškega predsednika Abrahama Lincolna iz Washingtona do Londona potovala 12 dni. V današnjih časih se svetovni dogodki odvijajo praktično pred očmi javnosti.

Časopisi, radio in televizija, kratka javna občila, so tako vpleteni v naše vsakdanje življenje, da si je svet brez njih težko predstavljati. Kljub temu v vseh treh primerih gre za razmeroma mlade inovacije. Čeprav so dnevni časopisi začeli izhajati že v 18. stoletju, so se množična tiskana občila v današnji obliki pojavila šele po 1920. Radio, ki datira v približno isti čas kot časopisi, je dosegel široke ljudske množice v drugi polovici 30. let prejšnjega stoletja. Množično televizijsko občinstvo se je v ZDA porajalo šele v začetku 50. let, v Evropi pa ob koncu 60.

O učinkih množičnih medijev so tekle že številne žgoče razprave. Časopise pogosto obtožujejo, da izrabljajo svoje poslanstvo in nepristransko poročanje dejstev zamenjujejo s prostaškim senzacionalizmom. Televizija je tarča napadov, češ da se zaradi nje ljudje čedalje manj pogovarjajo, da uničuje spolno moralo in družinske vrednote. A kljub obtožbam nič od naštetega ni bilo nedvoumno dokazano. Nedvoumen pa je vpliv množičnih občil na javno življenje in politiko od sredine prejšnjega stoletja dalje.

POROKA ZA MNOŽICE

Pred pojavom množičnih občil so bile javne osebnosti in dogodki odmaknjeni od ljudi. Razni obredi na britanskem dvoru so bili v začetku 19. stoletja ljudem nedostopni, saj so si jih ogledali lahko samo izbranci. To se je spremenilo 1953, ko so kronanje kraljice Elizabete II. videli milijoni televizijskih gledalcev v VB. Poroka med princem Charlesom in Dianom Spencer 1981 je k televizijskim zaslonom pritegnilo 750 milijonov ljudi v 74 državah. Svetovni mediji niso pripomogli samo k izmenjavi posameznih kultur, ko bo brazilska televizijska limonada zelo verjetno všeč, tako ljudem v Rusiji kakor v matični državi, pač pa tudi h globalni kulturi novic, športa in zabave.

John Reith, prvi glavni direktor britanske nacionalne televizije BBC, se je že v 20. letih prejšnjega stoletja zavedal pomena novega množičnega občila za še eno inovacijo 20. stoletja – množično demokracijo. Ko je z zakonom iz 1918 večina odraslih Britancev dobila volilno pravico, je lord Reith menil, da bo radio ljudem v pomoč pri izpolnjevanju te pravice tako, da bo predvajal novice in politične razprave. Vendar BBC od vlade ni dobil dovoljenja, da bi razvil svoj informativni program in da bi predvajal razprave o občutljivih političnih vprašanjih.

Reith je 1924 objavil svoje nestrinjanje s tem: » Če nočemo širiti znanja, ki bi pripomoglo k širjenju določenega mnenja med ljudmi, in če ga nismo sposobni dopolniti z utemeljenimi argumenti ali posredovati zadovoljivih odgovorov na upravičena in pametna vprašanja, to ni samo nevarno, ampak tudi neumno.«

Poglobljeni politični komentarji so našli svoje mesto v notranjepolitičnih oddajah v VB šele ob koncu 50. let. Dolej so bili politiki skoraj nedotakljivi.

Boj za nadzor nad informacijami nenehno teče v vseh državah. V totalitarnih režimih, kakršna sta bila socialistična SZ ali nacistična Nemčija, so bila množična občila v službi državne propagande. Svobodnega tiska ni bilo, javno kritiko pa so brezobzirno zatrli. Celó v demokratičnih državah so se množična občila morala boriti, da so politiko lahko dali v presojo javnosti.

Po drugi strani so politiki zaradi občil postali bolj odgovorni in to ne samo glede politike, pač pa tudi zunanjega videza.

Marsikdo je mnenja, da je Richard Nixon izgubil ameriške predsedniške volitve 1960 zato, ker je v televizijskih soočenjih vlival manj zaupanja kot John F. Kennedy. Tisti, ki so poslušali dvoboj na radiu, so denimo menili, da se je Nixon bolje odrezal. Nixon tudi sicer ni bil nikoli v dobrih odnosih z množičnimi občili, ki so 14 let pozneje celo poskrbela za njegov politični propad. Ko je časopis Washington Post raziskal primer Watergate, je Nixon namreč moral odstopiti s predsedniškega položaja. Nekdanja britanska predsednica vlade Margaret Thatcher je dobro razumela pomen javnega nastopanja. Ko so ankete javnega mnenja pokazale, da ima rezek in oblasten glas, je šla na izpopolnjevanje glasu.

Občila v novejšem času pogosto močno vplivajo na potek vojaških nesposobnosti, ki jih je za časopis The Times v London pošiljal William Howard, pripomogla k padcu britanske vlade. Druga svetovna vojna, skoraj celo stoletje pozneje, je bila prva, ki so jo na vseh celinah beležili na filmu, radiu in časopisih. Vojskujoče si strani se torej niso borile samo z orožjem, pač pa tudi z različnimi interpretacijami dogodkov. Televizijska poročila o vietnamski vojni so odigrala ključno vlogo pri oblikovanju javnega mnenja, ki je začelo nasprotovati nadaljnjemu sodelovanju ZDA, kar jih je prisililo k umiku. Vlade po svetu so se v Vietnamu naučile, da je občila treba obdržati pod nadzorom. Medijsko bitko so dobili tako Britanci v vojni na Falklandskih otokih kot Američani v zalivski vojni deset let pozneje, ko je vojska pred objavo skrbno pregledala poročila, da se je na televizijskih zaslonih po svetu predvajala njihova verzija dogodkov.

V ELEKTRONSKI BAZI

Po besedah kanadskega sociologa Marshalla McLuhana danes živimo v 'elektronski vasi'. Vsi poznajo vse svetovne zvezdnike, celo tiste, ki so slavni samo zato, ker so slavni. Zaradi takojšnjega prenosa informacij preko elektronskih občil na načine, ki si jih prej niti zamisliti nismo mogli, je svet postal last nas vseh, v njem vsi nastopamo in se zanj čutimo odgovorne. S prihodom interneta se lahko vsakdo, ki ima računalnik, priključi na svetovni informacijski splet, kjer državne meje in omejitve postajajo čedalje manj pomembne.